О. Ю. Шостко, доц. кафедри
кримінології та виконавчо-трудового
права НЮА України

ЗАХИСТ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАВОПОРУШНИКІВ У МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТАХ

Загальна декларація прав людини визнає, що діти мають бути об'єктами особливого піклування і допомоги. ООН в розвиток цього положення продовжувала забезпечувати захист прав дітей у таких міжнародних документах, як Міжнародні пакти про права людини, Декларація прав дитини 1959 р. та Конвенція про права дитини 1989 р., яку в 1991 р. ратифікувала й Україна. Ці міжнародно-правові документи націлюють всі держави на допомогу дітям та їх. захист, створення здорових умов життя, своєчасне розв'язання їх проблем, приділення уваги якнайкращому забезпеченню інтересів дитини. Але відсутність соціально сприятливих умов для розвитку дитини у сучасному українському суспільстві часто призводить до девіацій у поведінці неповнолітніх, а потім і до вчинення злочинів.

Основні принципи захисту прав дітей, що перебувають в конфлікті із законом, містяться у таких міжнародно-правових документах, як Пекінські правила щодо здійснення правосуддя у справах неповнолітніх 1985 р., Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими неповнолітніми, керівні принципи ООН по запобіганню злочинності неповнолітніх (прийняті 8-м Конгресом ООН) та ін.

Основною вимогою цих нормативних актів є положення про те, що при застосуванні кримінального покарання до дітей необхідно в першу чергу враховувати підвищену юридичну охорону їх прав. Це потрібно для протидії несприятливим наслідкам “клеймління" таких дітей, а також для їх скорішого повернення у суспільство і недопущення повторних злочинів.

Тому ст. 40 Конвенції про права дитини містить норму про те, що поводження з дітьми, причетними до порушень кримінального законодавства, має сприяти розвитку в дитині почуття гідності і значущості, зміцнювати в ній повагу до прав людини і бути спрямоване на реінтеграцію у суспільство.

Саме від адекватного покарання, або поводження (згідно з прийнятою у міжнародних документах термінологією), залежить майбутнє законослухняної поведінки неповнолітніх злочинців.

Досвід інших країн (Нідерланди, Франція, США) свідчить про те, що в них все ширше використовуються альтернативні позбавленню волі покарання, які краще враховують специфічні особливості кожного підлітка, а також обставини, за яких вчинено злочин. Окреме місце серед таких видів покарання (поводження) посідають суспільні роботи і пробація.

Суспільні роботи полягають у відпрацюванні певного часу на користь громадян (прибирання вулиць, участь у ремонті місць проведення дозвілля, шкіл, лікарень тощо).

Пробація - це умовне звільнення від покарання і віддання неповнолітнього під персональний нагляд спеціально уповноваженого службовця суду. Обов’язковою умовою застосування пробації є проходження спеціальних освітніх або лікувальних програм (антинаркотичних, антиалкогольних).

Для того щоб знайти оптимальне рішення при призначенні покарання, яке враховує інтереси як дитини, так і суспільства, проводиться так зване соціальне дослідження (Social study) особи неповнолітніх, яке доручається, як правило, чиновнику служби пробації або соціальної служби. На жаль, в Україні не створено аналогічних інститутів. Не знайшов свого практичного застосування й інститут судових вихователів. Крім того, в проекті нового КК України не передбачені альтернативні заходи поводження з неповнолітніми правопорушниками.

ПРАВА ЛЮДИНИ
І ПРАВОВА ДЕРЖАВА

(До 50-ї річниці Загальної
декларації прав людини)

Тези доповідей та наукових повідомлень наукової конференції професорсько-викладацького складу

10-11 грудня 1998 р.

Відповідальний за випуск М. І. Панов
Редактор *К. Гулий*

План 1998. поз. 54

Підп. до друку 04.12.1998. Формат 84х108 1/32 Папір друк. № 2.
Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 10,1. Облік.-вид. арк. 11,71. Вид. № 36
Тираж 250 прим. Зам. № 578. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національної юридичної академії України
імені Ярослава Мудрого
310024, Харків, вул. Пушкінська 77.

Друкарня
Національної юридичної академії України
імені Ярослава Мудрого
310024, Харків, вул. Пушкінська, 77